

FRIVILLIGHETSMELDING

FOR

ELVERUM KOMMUNE

5. februar 2014

Innhold

1	Bakgrunn, mål og forankring.....	4
1.1	Mandat og forankring.....	4
1.2	Organisering av arbeidet.....	4
1.3	Forhold til planverk i kommunen.....	5
2	Frivillig sektor – definisjon og beskrivelse.....	6
2.1	Definisjon.....	6
2.2	Nøkkeltall.....	6
2.3	Betydningen av frivillig innsats i lokalsamfunnet.....	6
2.4	Utviklingstrekk i frivillig sektor.....	7
3	Rammer og føringer.....	8
3.1	Føringer fra staten.....	8
3.2	KS og Frivillighet Norge.....	8
3.3	Andre statlige tiltak som påvirker rammene for frivillig sektor.....	9
4	Frivillig sektor i Elverum.....	10
4.1	Innledning.....	10
4.2	Lokale paraplyorganisasjoner.....	10
4.3	Presentasjon av resultatene fra spørreundersøkelse.....	11
4.3.1	Omfang.....	11
4.3.2	Frivillig sektors betydning og motivasjon.....	11
4.3.3	Samarbeid.....	11
4.4	Utfordringer for frivilligheten i Elverum.....	13
4.4.1	Rammebetingelser.....	13
4.4.2	Lokaler og anlegg.....	13
4.4.3	Rekruttering og samarbeid.....	13
4.4.4	Kompetanse og ledelse.....	14
4.4.5	Endring i samfunnsutviklingen.....	14
4.4.6	Synlighet.....	15
5	Elverum kommunes samarbeid med frivillig sektor.....	16
5.1	Innledning.....	16
5.2	Samarbeidstiltak.....	16

5.2.1	Møtearenaer – hvor det offentlige og det frivillige i Elverum treffes.....	16
5.2.2	Faglige og sosiale aktiviteter på tvers av offentlig og frivillig sektor	16
5.2.3	Indirekte økonomisk støtte.....	17
5.2.4	Frivillighetens dag.....	17
5.2.5	Administrativ tilrettelegging	17
5.3	Kommunale tilskudd til frivillighet	17
6	Strategier og samarbeidsformer for Elverum kommune og frivillig sektor i framtida.....	19
6.1	Elverum kommunes rolle i forhold til frivillig sektor.....	19
6.2	Mål	19
6.3	Strategier.....	19
6.4	Innkommne forslag til tiltak	20
6.4.1	Informasjon og kommunikasjon.....	20
6.4.2	Møteplasser, lokaler og anlegg	21
6.4.3	Økonomi og støttetiltak	21

1 Bakgrunn, mål og forankring

1.1 Mandat og forankring

Frivillighetsmeldingen for Elverum kommune er utarbeidet på bakgrunn av mandat fra Kommunestyrevedtak S-122/12 - 12.12.2012:

- «Meldingen skal kartlegge og gi oversikt over frivillige organisasjoner og deres virksomhet, og over frivillig arbeid og innsats utført av enkeltpersoner og grupperinger.
- Meldingen skal gi innsikt i frivillige organisasjoners selvstendige rolle, og videre deres samarbeidsrelasjoner med Elverum kommune.
- Meldingen skal angi muligheter for frivillige organisasjoners virksomhet og deltakelse i utviklingen av Elverum som samfunn.
- Meldingen skal utrede grunnlaget for en helhetlig frivillighetspolitikk for Elverum kommune.»

I *Kommuneplan 2010 – 2022* er hovedmålet at «Elverum skal være et godt og sunt sted å leve, med aktive, glade og friske innbyggere». For å nå dette målet er det viktig med innbyggermedvirkning. Frivillig sektor er en viktig aktør både for demokratiet, velferden og den generelle samfunnsutviklingen. Gjennom sitt arbeid er frivillige lag og organisasjoner viktige verdiformidlere, kulturformidlere og skaper identitet, fellesskap og sosial omgang mellom mennesker i lokalmiljøet.

Frivillighet har de senere år vært et satsningsområde både for sentrale myndigheter og i kommunal sektor. Mange kommuner har utarbeidet frivillighetsmeldinger og Kommunesektorens organisasjon (KS) jobber aktivt for at kommunene skal utarbeide en politikk for de frivillige organisasjonene for å gi dem større forutsigbarhet og bedre vilkår.

Frivillighetsmeldingen skal danne grunnlaget for en helhetlig frivillighetspolitikk for Elverum. På bakgrunn av mandatet er det et mål å utrede grunnlaget for effektivt samarbeid mellom kommunal sektor og frivillig sektor, og bidra til å sikre gjennomføringskraft i det frivillige arbeidet. Meldingen skal legge forholdene til rette for i størst mulig grad av frivillig innsats og aktiv deltakelse i samfunnsutviklingen.

Det har blitt utført en kartlegging av det arbeidet som utføres av frivillige, og hvilken rolle de har i lokalsamfunnet, samt nåværende samarbeidsrelasjon med kommunen. Det har også vært avholdt en idédugnad med de frivillige organisasjonene for sammen å vurdere de viktigste tiltakene fremover. På grunnlag av kartleggingen og dialogen om muligheter og tiltak for samarbeid, kan kommunen vedta en lokal frivillighetspolitikk som systematiserer samarbeidet og utløser ressursene til felles beste (jfr. mandatet).

1.2 Organisering av arbeidet

For å sikre god politisk styring og forankring av arbeidet har det vært opprettet en styringsgruppe bestående av Vekst- og utviklingskomiteen.

Det har vært nedsatt en administrativ arbeidsgruppe bestående av :

- Trude Seland Nyberg - Juridisk rådgiver, samfunnsutviklingsstaben.
- Oddny Lien - Enhetsleder, sektor for pleie- rehabilitering og omsorg.
- Steinar Hovland - Rådgiver, sektor for kultur.
- Hege Rismoen - Utviklingsleder, sektor for familie og helse.

Det har vært nedsatt en referansegruppe som har vært arbeidsgruppens bindeledd til de øvrige frivillige lag og foreninger i Elverum, og som har bestått av Musikkrådet, Idrettsrådet, Fellesutvalget for samfunnshus- og grendehus, Eldrerådet, Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne og Frivillighetsentralen. Innvandrerrådet og Barn og unges kommunestyre ble også forespurt om å delta.

1.3 Forhold til planverk i kommunen

Kommunal planstrategi i Elverum 2012 – 2015 har som formål å redegjøre for det planverk som det er vurdert at kommunen må holde seg med for å kunne drive forsvarlig tjenesteproduksjon og ivareta ønsket samfunnsutvikling. Planstrategien gjelder for kommunestyreperioden 2011 – 2015. Planstrategien viser til kommuneplanen samt det sett av sektor- og temaplaner som vurderes som nødvendig. Disse planene inneholder mål og strategier som skal være grunnlaget for prioriteringer inn i handlingsplan og økonomiplan (4-års periode), og dernest virksomhetsplan og årsbudsjett (1-års periode) for den kommunale administrasjonen.

Planstrategien tar til orde for at de strategiske planene skal være planer som tar opp i seg hele lokalsamfunnets utvikling og bidrag, slik at gjennomføringskraften ved realisering av planene både finnes i kommunal administrasjon, i privat sektor og i frivillig sektor. Frivillighetspolitikken som vedtas på grunnlag av *Frivillighetsmeldingen*, skal derfor innarbeides og synliggjøres i kommunens planverk fra 2014 og framover.

2 Frivillig sektor – definisjon og beskrivelse

2.1 Definisjon

Frivillig sektor består av et mangfold av frivillige organisasjoner/lag/foreninger. Alt fra idrettslag, kor, korps, sanitetsforeninger, humanitære organisasjoner, interesseorganisasjoner, velforeninger, rideklubber mv. Det brede spekteret av lag og foreninger viser at frivillighet ikke bare er helse og sosial eller bare kultur. Mange gjør også frivillig arbeid utenfor etablerte lag og foreninger.

Frivillig innsats omfatter alle bidrag gitt av fri vilje og som kommer individer eller grupper utenfor egen husholdning til gode. Begrepet frivillig innsats dekker både medlemskap i frivillige organisasjoner, ubetalt frivillig arbeid og frivillige bidrag i form av pengegaver, naturallytelser o.l.

En frivillig organisasjon er normalt en gruppe med frivillig tilsluttede medlemmer, som har et navn og et uttrykt formål.

Drivkraften i frivillig sektor og i frivillig engasjement er et ønske om å utøve aktiviteter som gir mening, ofte sammen med andre i et interessefelleskap. Det handler ikke om å tjene penger, og det handler ikke om plikt og lovforvaltning. Det handler om å gjøre noe for andre, gjøre det hyggelig rundt seg, bry seg, være sosiale sammen med andre og gi et aktivitetstilbud til flere enn seg selv.

2.2 Nøkkeltall

Nærmere 80 % av den norske befolkning er medlem i en organisasjon og nesten halvparten er svært eller noe aktive medlemmer. Dette viser en Levekårsundersøkelse som ble gjort av Statistisk sentralbyrå i 2011. Undersøkelsen viser også at de som bor i spredtbygde strøk i større grad er aktive i organisasjoner enn de som bor i mer sentrale strøk.

Dette viser at frivillig sektor er en viktig sektor både kulturelt, sosialt og miljømessig.

I tillegg er frivillig sektor viktig økonomisk. Ideelle og frivillige organisasjoners verdiskapning utgjorde 1,7 % av BNP i 2010 ifølge tall fra SSB publisert i 2012. Tar vi med ulønnet arbeid i frivillig sektor utgjorde verdiskapningen 3,9 % av BNP samme år. I kroner utgjorde dette 101 milliarder kroner i 2010.

2.3 Betydningen av frivillig innsats i lokalsamfunnet

Tradisjonelt har frivillig virksomhet en sentral plass i det norske samfunnet og Norge er på verdenstoppen i frivillig arbeid.

De frivillige organisasjonene har vært og er sentrale bidragsytere til mangfold, livskvalitet, kultur, politikk og demokratiske holdninger i lokalsamfunnet. Videre er frivillige organisasjoner verdiformidlere, kulturformidlere, og skaper identitet, felleskap og sosial kapital mellom mennesker i lokalmiljøet. Frivillig aktivitet er folkehelse i praksis og er viktig i forebyggende arbeid.

Frivillig sektor tar også hensyn til det enkelte menneskets behov og ønsker på en annen måte enn det offentlige kan. Det frivillige livet er selve «limet» i lokalmiljøet og et «smøremiddel» for å få ting til å fungere. Utvikling av identitet og tilhørighet, sosialt samhold, trivsel og framtidstro kan også være aspekter ved det frivillige liv i kommunene.

I KS-rapporten «*På sporet av en lokal frivillighetspolitikk? En kartlegging av forholdet mellom kommuner og frivillige organisasjoner*», pekes det på følgende områder hvor frivillighet spiller en viktig rolle:

- **Tjenesteyter:** Det er innenfor velferd at de frivillige kan ha mest å tilby i et samarbeid med kommunene, både innenfor kultur, næringspolitisk, humanitært og sosialt arbeid. Dette gjelder særlig områder hvor kommunen har begrenset kapasitet, og der de frivillige kan tilby noe kommunen ikke kan.
- **Samfunnsutvikler:** De frivillige organisasjonene har tradisjonelt hatt en viktig samfunnsutviklerrolle. I svært mange tilfeller har man sett at de frivillige organisasjonene er kreative både når det gjelder å peke på ulike behov som må løses og hvordan de skal løses. Frivillige organisasjonen har opp gjennom årene ofte vært innovatører i samfunnsutviklingen på områder som senere har blitt til sentrale politikk- og velferdsområder med tilhørende offentlig tjenesteproduksjon.
- **Skole i demokrati:** De frivillige organisasjonene er som kommunene demokratiske aktører gjennom sin organisering og styrings- og arbeidsform. Med bakgrunn i dette har også kommuner og frivillige organisasjoner gode forutsetninger for å samarbeide.

Det er viktig å understreke at tilbud gitt av frivillige først og fremst er et supplement til kommunenes tjenestetilbud. Kommunale tjenester skal ikke uten videre erstattes av frivillige. Her er det viktig å skille mellom frivillige organisasjoner som profesjonelle tilbydere av tjenester og mer ordinært frivillig humanitært arbeid (KS «*Sammen om det gode liv*»).

Utviklingen av lokaldemokratiet og velferdssamfunnet bygger på et enestående og aktivt samspill mellom frivillig og offentlig sektor der også næringslivet er en viktig bidragsyter. Verdien av frivillig innsats i et samfunn og synet på hvordan frivillige organisasjoner utfyller en offentlig velferdsstat, fortjener anerkjennelse og synliggjøring.

2.4 Utviklingstrekk i frivillig sektor

Undersøkelser viser at frivilligheten er i endring og at andelen av Norges befolkning som gjør frivillig arbeid har gått ned de senere år. Det blir større konkurranse om folks tid, og resultatet er at frivillige vil gi en tidsavgrenset innsats, som endres etter livssituasjon og alder. Tendensen i dag er at færre vil sitte i «styre og stell». Det skal være gøy å være frivillig. Samtidig kreves mer og mer administrasjon i form av søknader, regnskap, rapporter mv.

Tilbakegangen i frivillig sektor skjer hovedsakelig innen politisk orientert og religiøst arbeid, mens aktiviteter knyttet til nærmiljø og velferd er voksende.

Frivillighetens holdninger og motivasjon har også endret seg. Frivillighet handler i økende grad om individuell selvrealisering, som å øke egne kvalifikasjoner eller å styrke selvfølelsen.

3 Rammer og føringer

3.1 Føringer fra staten

I de senere årene har frivillig arbeid eller innsats fra enkeltpersoner eller organisasjoner ofte blitt trukket frem som løsninger på en del samfunnsproblemer eller utfordringer. Det tas stadig til orde for partnerskapsløsninger mellom det frivillige og det offentlige.

Soria Moria erklæringen (Stoltenberg III 2009) omtaler også frivillighet under punktet «En ny og helhetlig frivillighetspolitikk»:

«Gjennom frivillig arbeid aktiviseres folk til meningsfylt og samfunnsnyttig virksomhet. Frivillige organisasjoner yter betydelige økonomiske bidrag til samfunnet gjennom tjenesteproduksjon og omfattende ulønnet innsats. Tegn i tiden tyder på at frivillig virksomhet er i endring. Allmenne moderniseringsprosesser og en generell individualisering i samfunnet setter frivillig sektor under press. For å sikre rekruttering aktive og tillitsvalgte, er det nødvendig å redusere det administrative arbeidet i organisasjonene og frigjøre mer tid til aktivitet.»

Stortingsmelding 39 (2006-2007) gir nasjonale føringer for en frivillighetspolitikk. Meldingen fastslår at frivilligheten:

- bidrar til økt livskvalitet.
- bidrar til utvikling av den sosiale kapitalen.
- er en aktiv pådriver i samfunnsutviklingen.
- er et supplement til kommunale tjenester og skal ikke erstatte disse tjenestene.

3.2 KS og Frivillighet Norge

I 2011 -2013 lanserte Kommunesektorens organisasjon (KS) og Frivillighet Norge (samarbeidsforum for frivillige organisasjoner i Norge – www.frivillighetnorge.no) en samarbeidsplattform, hvor målet er å styrke samhandlingen mellom offentlig og frivillig sektor. Plattformen bygger på følgende overordnede prinsipper:

1. *Frivillig sektor er en uavhengig og selvstendig samfunnssektor som plasserer seg mellom næringslivet og offentlig sektor. Frivillig sektor anerkjennes på lik linje med de andre sektorene i samfunnet. Samarbeid og samhandling mellom offentlig og frivillig sektor skal baseres på likeverdig partnerskap, og gjensidig respekt for hverandres roller.*
2. *Frivillig sektor bidrar med store verdier til samfunnet, er samfunnsbyggende og spiller en viktig rolle i den nordiske demokratiske modellen.*
3. *Frivillige organisasjoner er viktige for demokratiet ved å være pådrivere og gjennom å være kanaler inn i demokratiet for interessegrupper og engasjerte borgere.*
4. *Frivillighet øker samfunnets sosiale kapital ved at tillit, identitet og samhold skapes i møter mellom mennesker.*

5. *Mangfoldet i frivillig sektor er en verdi i seg selv og en viktig årsak til høy deltakelse. Mangfoldigheten må ivaretas gjennom ulike typer virkemidler for ulike deler av frivilligheten.*
6. *Offentlig og frivillig sektor har ulike, men komplementære roller i samfunnet. Samarbeidet mellom sektorene må bygge på et prinsipp om at frivillig sektor skal supplere og ikke erstatte offentlige tjenester.*
7. *Det offentlige skal tilrettelegge for en helhetlig frivillighetspolitikk på alle nivåer, som gir grobunn for en aktiv og voksende frivillig sektor.*

Hovedpoenget i plattformen er å gi forutsigbare rammevilkår for de frivillige organisasjonene.

3.3 Andre statlige tiltak som påvirker rammene for frivillig sektor.

Samhandlingsreformen ble innført i januar 2012. Reformen dreier seg om helsetjenester og i reformen er det fokus på forebygging og helsefremmende arbeid. Frivillige organisasjoner synliggjøres her som aktører som kan ha andre forutsetninger til å bidra inn i den offentlige virksomhet.

Lov om voksenopplæring fastslår: Undervisningslokaler der driftsutgiftene dekkes av det offentlige, skal etter søknad stilles vederlagsfritt til disposisjon for studieforbund til kurs godkjent for voksenopplæringstilskudd.

Det ble i 2010 etablert en tilskuddsordning over statsbudsjettet som skal gi **kompensasjon for merverdiavgift** til frivillige organisasjoner. Formålet med ordningen er å kompensere for kostnader som frivillige organisasjoner har til merverdiavgift ved kjøp av varer og tjenester.

Den norske idrettsmodellen – Statlig idrettspolitik

Stortingsmelding nr. 26 (2011-2012) *Den norske idrettsmodellen* ble ferdigbehandlet i Stortinget 7.mars 2013. Statens overordnede mål med idrettspolitikken kan sammenfattes i visjonen «idrett og fysisk aktivitet for alle». Denne modellen innebærer blant annet at en stor del av overskuddet fra tippemidlene går til idrett.

4 Frivillig sektor i Elverum

4.1 Innledning

Frivillighetsmeldingen for Elverum omtaler et mindre utvalg av organisasjoner enn det som er omtalt i Stortingsmelding nr. 39 (2006-2007) – se kap 3 over.

Det foreligger ikke nyere forskning eller undersøkelser over hvor mange frivillige lag og foreninger som eksisterer i Elverum kommune. Arbeidsgruppen har gjennom spørreundersøkelsen forsøkt å kartlegge dette, men svarprosenten var for lav til å kunne gi en bedre oversikt enn det som allerede er registrert i Frivillighetsregisteret og kommunens eget register.

I Frivillighetsregisteret i Brønnøysund er det registrert 148 organisasjoner i Elverum kommune og i kommunens eget register er det registrert 140 organisasjoner. Disse registrene gir sannsynligvis ikke en fullstendig oversikt over alle organisasjoner i Elverum. Likevel vurderes det slik at disse registrene gir en god oversikt over antall frivillige organisasjoner i Elverum.

Organisasjonene kan grupperes i følgende kategorier:

1. Idretts-, friluftslivs- og naturvernorganisasjoner
2. Kulturorganisasjoner
3. Sosiale- og humanitære organisasjoner
4. Kirkesamfunn, religiøse organisasjoner og livssynsorganisasjoner
5. Velforeninger
6. Andre foreninger

De politiske partiene er frivillige organisasjoner med en spesiell funksjon i styringen av offentlig sektor. Dette skiller dem vesentlig fra andre frivillige organisasjoner, og dette er ikke behandlet i denne meldingen. Det samme gjelder yrkes, bransje- og fagforeninger som har sin arena knyttet til arbeidslivet.

I tillegg kommer frivillig innsats fra enkeltpersoner i Elverum som det er vanskelig å kartlegge omfanget av. Dette er lite omtalt i denne meldingen.

4.2 Lokale paraplyorganisasjoner

Mange av de frivillige organisasjonene har lokale paraplyorganisasjoner som har en funksjon som fellesmiljø eller samarbeidsorgan. Idrettsrådet, Musikkrådet og Fellesutvalget for samfunnshus og grendehus er eksempler på slike fellesmiljøer i Elverum. Noen av disse har etter sedvane ansvar for å styre utdelingen av kommunens driftstilskudd til sine medlemsorganisasjoner. Samtidig er de en viktig samarbeidspart for kommunen innen kultursektoren.

Andre organisasjoner har funksjon som samarbeidsorgan opp til administrasjonen og de folkevalgte i kommunen. Dette er lovpålagte rådsorgan som skal gis mulighet til medvirkning i utviklingen av lokaldemokratiet. Eksempler på dette er Eldrerådet, Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne og Innvandrerrådet.

I tillegg til lokale felles- og samarbeidsorganer, finnes det også regional- og sentrale paraplyorganisasjoner. Hedmark og Oppland Musikkråd er et eksempel på en regional paraplyorganisasjon.

4.3 Presentasjon av resultatene fra spørreundersøkelse

4.3.1 Omfang

Det er gjennomført en spørreundersøkelse for å kartlegge det frivillige arbeidet i Elverum forsommeren 2013. Undersøkelsen ble delt i to, hvor en var stilet til frivillige lag og foreninger og den andre til frivillige enkeltpersoner.

Det var 52 respondenter på spørreundersøkelsen til frivillige lag og foreninger og 10 respondenter på undersøkelsen til frivillige enkeltpersoner. Respondentene representerte mange forskjellige lag og foreninger, men med hovedvekt på kulturorganisasjoner og sosiale- og humanitære organisasjoner.

Resultatene fra spørreundersøkelsen må kun tas som en indikasjon på hva frivillig sektor mener og ønsker, da vi ikke har nådd ut til absolutt alle lag og foreninger og frivillige enkeltpersoner i Elverum. Videre er det en usikkerhet knyttet til om de som svarer på spørreskjemaet har forstått spørsmålene og er representativ for den organisasjonen eller enheten respondenten representerer.

4.3.2 Frivillig sektors betydning og motivasjon

I dette punktet beskrives hvilken betydning frivillig sektor har i kommunen og hva som motiverer til å gjøre en frivillig innsats.

I spørreundersøkelsen ble respondentene spurt om hvor viktig de mener frivillig innsats er for Elverum. Generelt mener lag, foreninger og enkeltpersoner at frivillig arbeid er svært viktig for Elverum og spesielt som velferdstilbud.

Det er mange årsaker til at folk bidrar med frivillig innsats. Motivasjon for å yte en frivillig innsats kan både være begrunnet i at de har tro på at det de gjør er viktig, et ønske om å bruke sin erfaring eller kompetanse, for å treffe eller hjelpe andre, fordi egne barn deltar eller fordi de føler plikt.

I spørreundersøkelsen ble respondentene spurt om hva som var de viktigste motivasjonsfaktorene for å yte frivillig innsats i sine respektive organisasjoner. Den viktigste motivasjonsfaktoren for å yte frivillig innsats både i lag og foreninger og som frivillig enkeltperson synes å være interesse for saken. I tillegg er det å treffe og bli kjent med andre en viktig motivasjon fordi det sosiale miljøet gir dem noe tilbake. For sosiale og humanitære organisasjoner er det å hjelpe andre også en svært viktig motivasjonsfaktor.

4.3.3 Samarbeid

I dette punktet presenteres resultatene fra spørreundersøkelsen om samarbeid mellom frivillig sektor og kommunen i dag og behovet for samarbeid i framtiden.

4.3.3.1 Samarbeid i dag

I spørreundersøkelsen ble frivillig sektor spurt om de samarbeider med kommunen og hvor tilfreds de er med dette samarbeidet.

Tilnærmet alle frivillige lag og foreninger har et visst samarbeid med kommunen og omtrent halvparten er tilfreds eller ganske tilfreds med samarbeidet, mens ca. 1/4 av respondentene ikke eller i liten grad er tilfreds med samarbeidet.

Frivillig sektor mener at den viktigste årsaken til manglende samarbeid er lite engasjement fra kommunens side. I tillegg er det forhold at de ikke vet hvem i kommunen de skal kontakte eller mangel på tid/kapasitet i organisasjonen nevnt som mulige årsaker.

4.3.3.2 Samarbeid i framtida

Et stort flertall av lag og foreninger mener det er et behov for samarbeid med kommunen også i framtida, spesielt for å bedre utviklingen av lokalsamfunnet. I tillegg er bedring i velferdstilbudet til innbyggerne og utvikling av lokaldemokratiet nevnt.

Idretts-, friluftslivs- og naturvernorganisasjoner kan bidra inn i kommunale planer for idrett, arealplaner, bedring av idrettsanlegg ved skolene mv. I tillegg kan de bidra med å legge til rette for fysisk aktivitet for alle grupper av befolkningen i Elverum som liker å mosjonere, trimme eller trene alene eller i grupper i frisk luft. I tillegg kan de bidra med opplærings – og turaktiviteter for barn, unge, voksne og innvandrere. Videre kan de bidra til å bevare naturmangfoldet i Elverum.

Kulturorganisasjonene kan bidra med kulturelle innslag på arrangementer og merkedager, samarbeide med kulturskolen og barnehagene, musikkopplæring i skolen og underholde på institusjoner og holde konserter.

Sosiale- og humanitære organisasjoner kan bidra med sosiale arrangementer på institusjonene, videreutvikle besøkstjenesten, samarbeide om dagtilbud og sosiale sammenkomster for ulike grupper. Videre kan de samarbeide med biblioteket om lesesirkel og høytlesing. De kan også tilby samtaler og leksehjelp for innvandrere/flyktninger. Undervisning i data for seniorer er også en aktivitet disse organisasjonene kan bidra med.

Velforeningene er viktige for nærmiljøet og kan bidra når det gjelder lokalhistorie, samt bidra i planlegging av aktiviteter for barn og unge i nærmiljøet. De kan også bidra i arbeidet med arealplaner. Velforeningene ønsker også å bidra til vedlikehold og rydding av grøntområder i bo- og friområder.

Andre organisasjoner kan bistå innenfor sin kompetanse enten i opplæringsssammenheng eller som aktivitetstilbud til barn og unge.

Frivillige enkeltpersoner ønsker også å bidra med frivillig innsats i framtida. De områdene som det synes så være mest interesse for er fritidstiltak for barn og unge, besøksvenn/følgesvenn, leksehjelp samt vedlikehold av idrettsanlegg og bo- og fritidsområder.

4.3.3.3 Oppsummering

Spørreundersøkelsene viser at også frivillig sektor mener at samarbeid er viktig i framtida. Det er derfor viktig at tilfredsheten rundt dette samarbeidet øker og at samarbeidspotensialet utnyttes.

De områdene som frivillig sektor signaliserer at de ønsker å bidra på bør følges opp av kommunen ved å tas inn i respektive planer for kommunen. Aktuelle tiltak er nevnt under punkt 6 i denne meldingen.

4.4 Utfordringer for frivilligheten i Elverum

Elverum kommune arrangerte i oktober 2013 en idedugnad med representanter for frivillig sektor som ledd i arbeidet med frivillighetsmeldingen. På samlingen kom det fram en rekke utfordringer som frivillig sektor står overfor. I tillegg har vi mottatt noen innspill direkte.

I dette kapitlet vil vi presentere de synspunktene som kom fram uten å foreta en prioritering av dem. Synspunktene er forsøkt gruppert inn under 6 overskrifter.

4.4.1 Rammebetingelser

Økonomi kan være krevende for de fleste frivillige organisasjoner. De har som hovedregel ingen faste inntekter som kan sikre den ordinære driften. Inntektsgrunnlaget består av tilskudd fra det offentlige, private bidragsytere eller egeninntekter. Mer eller mindre tilfeldige inntekter gir organisasjonene liten økonomisk forutsigbarhet.

Offentlige kulturmidler er i dag mer spisset mot nye prosjekter og oppstartsstøtte i motsetning til tidligere og kan gjøre det vanskeligere for frivillig sektor å få tilskudd. I tillegg har bortfallet av inntekter fra spilleautomater hatt innvirkning på økonomien i frivillig sektor.

4.4.2 Lokaler og anlegg

Frivillig sektor opplever at det er mangel på egnede lokaler til å drive aktiviteter samtidig som utgiftene til lokaler oppleves som en tyngende kostnad. Skolene har vært en svært viktig arena for deler av kulturlivet, men det meldes om at etter at skolestart for 6-åringer og SFO ble innført, har tilgangene på lokaler blitt vesentlig dårligere. I nye skolebyggprosjekter blir det ofte tatt for lite hensyn til det lokale kulturlivets behov. Idretten har vært dyktigere til å dokumentere behovet for spesialanlegg, og her har øvrig frivillighet mye å lære.

Noen aktiviteter har også behov utover anlegg til selve aktiviteten, nemlig til lagerplass for festivaler, korps, kor og teatergrupper.

Det mangler også en god oversikt over hvilke lokaler de frivillige eier/disponerer, og over hvilke kommunale lokaler som brukes av frivillige organisasjoner. Det samme gjelder for idrettsanlegg og deres status.

4.4.3 Rekruttering og samarbeid

Vi har ingen registrering i spørreundersøkelsen om hvordan det går med medlemsutviklingen. Det er rimelig å anta at det samme gjelder her som i Norge ellers: langvarige medlemskap og langvarige innsatser i tillitsverv er i ferd med å vike for deltakelse i festivaler, kampanjer og mer kortvarige engasjementer. Det vil ha mye å si for medlemstall og rekruttering.

Rekruttering er generelt en stor utfordring, og spesielt å engasjere ungdom og få folk til å ta styreverv. Deler av frivillig sektor er avhengig av noen få ildsjeler. Dette gjør aktiviteten sårbar. Organisasjonene er også avhengige av å ha ledere med høy kompetanse for å holde høy kvalitet på

aktiviteten slik at de holder på ungdommene og rekrutterer nye. Ungdom må lære og erfare at det å gå inn i styreverv kan være givende og lærerikt og dessuten kan føres på CV-en. Det er en utfordring å få til lavterskeltilbud med lavt dugnadskrav og lav kontingent.

Videre er det en stor utfordring å rekruttere, inkludere og sørge for at frivillig sektor er tilgjengelig for alle. Det gjelder fysisk tilgjengelighet, kulturforskjeller, språkproblemer, økonomiske hinder og annen tilrettelegging.

Det ligger et potensiale i et større og bredere samarbeid på tvers av organisasjonene i frivillig sektor og mellom frivillig sektor og det offentlige. Samarbeid er viktig for å unngå at kamp om ressursene fører til at tiltak settes opp mot hverandre. Det ligger et stort potensiale i at organisasjonene anerkjenner hverandres arbeid, samarbeider der det tjener brukerne/innbyggerne og drar nytte av hverandres arbeid og kompetanse.

4.4.4 Kompetanse og ledelse

Dagens rammebetingelser setter stadig større krav til kompetente ledere av de frivillige organisasjoner. Tillitsvalgte skifter erfaringsmessig raskt fordi de må jobbe mye med rammebetingelser som økonomi, lovverk mv. og byråkrati. Dermed blir det lite tid til selve aktiviteten som i utgangspunktet fikk dem med i organisasjonslivet. Utfordringen er å sikre tilføring av nødvendig kompetanse og erfaringsoverføring i styrene i frivillige organisasjoner. Det er derfor behov for mer kompetanse og kapasitet i kommunen for å hjelpe organisasjonene styremedlemmer i å manøvrere i søknadsjungelen.

Det er også en utfordring for organisasjonene å møte kravet om stadig mer kompetente ledere for organisasjonenes kjernevirksomhet, selve aktiviteten.

4.4.5 Endring i samfunnsutviklingen

Det er skrevet mye internasjonalt og nasjonalt om hvordan samfunnsendringer påvirker også foreningsliv og frivillighet. Lokalt oppleves følgende punkter som en utfordring:

- Bosettingsmønsteret er endret og folk bosetter seg mer sentralt. Dette påvirker organiseringen av frivillig sektor på bygdene. Eksempelvis er det vanskelig å få til et godt lokalmiljø uten et felles forsamlingssted som skole ol.
- Endringer i arbeidslivet og i familiestrukturen har ført til større behov for individuelle løsninger og større fleksibilitet i organisasjonenes aktiviteter. Eksempelvis går folk heller på treningsstudio for å holde seg fysisk aktive enn å delta på felles treninger på faste tidspunkter i idrettslagets regi.
- Det er lettere å få folk til å jobbe med tidsavgrensede prosjekter og ad-hoc virksomhet enn tradisjonelt organisasjonsarbeid.
- Utflytting av firmaers hovedkontorer, sammenslåing av firmaer og internasjonalisering gir nedgang i blant annet tilgangen på sponsormidler til lokal aktivitet. Det samme kan også gjelde de menneskelige ressursene i disse firmaene. Når dette sammenfaller med generell økonomisk nedgang vil det få følger for foreningslivet.

4.4.6 Synlighet

Frivillig sektor ønsker å bli mer synlig både i media og i kommunen ellers. Synlighet i media oppfattes som en aksept av det store arbeidet som utføres, og er en viktig kanal for å formidle et budskap både til politikere og befolkning. Synlighet bidrar til å bygge motivasjon. Et eksempel på synliggjøring av frivillig sektor er de lokale, kommunale tiltakene med å kåre Årets Elverumsing (fra 2001) og arrangere Frivillighetens dag (fra 2011). Dette er to tiltak for å hjelpe foreningslivet og de frivillige til å få oppmerksomhet.

5 Elverum kommunes samarbeid med frivillig sektor

5.1 Innledning

Ansvar for Elverum kommunes kontakt mot frivillig sektor er i hovedsak lagt til sektor for kultur. I tillegg samarbeider flere sektorer og enheter i kommunen direkte eller indirekte med de frivillige på ulike måter. I dette punktet redegjøres det for det samarbeidet kommunen har med frivillig sektor.

5.2 Samarbeidstiltak

5.2.1 Møtearenaer – hvor det offentlige og det frivillige i Elverum treffes

- **Møteplassen** er en frivillig organisasjon stiftet av frivillige foreninger i Elverum, og med representasjon fra Elverum kommune i styre og representasjonsskap. Den er i prinsippet en videreføring av Eldreklubben, og ble stiftet i 2010. Møteplassen Elverum har lokaler i Kommunehuset Folkvang.
- **Frivillighetssentralen** mobiliserer frivillige til alle typer oppgaver i samfunnet. Frivillighetssentralen holder til i samme lokaler som Møteplassen Elverum, i Kommunehuset Folkvang.
- **Formelle samarbeidsavtaler** mellom kommunen og paraplyorganisasjon/lag og forening som f.eks. den formell samarbeidsavtale mellom Elverum kommune og Idrettsrådet som er utarbeidet i tråd med veilederen «Når én pluss én blir mer en to» (KS og Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF)).
- **De frivillige møter politikerne.** Som del av de årlige strategiske drøftinger mot ny økonomiplan/budsjett avholder de politiske komiteene dialogmøter med sine respektive bruker- og interessentgrupper hver vår. I møtene presenteres kommunale utfordringer, og bruker- og interessentgruppene har anledning til å legge frem sine erfaringer, hva de er fornøyd med, hva kommunen kan gjøre for at de skal bli bedre både på kort og lang sikt m.m.
 - Vekst- og utviklingskomiteen inviterer bl.a. Elverum Reiselivslag, Samfunnshus og grendehus, Elverum Idrettsråd, Elverum Musikkråd, Elverum Turforening, Møteplassen og Sør-Østerdal Slektshistorielag.
 - Helse- og omsorgskomiteen inviterer bl.a. Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne, Eldrerådet, Brukerutvalg NAV og Innvandrerrådet

5.2.2 Faglige og sosiale aktiviteter på tvers av offentlig og frivillig sektor

To eksempler er:

- **Sykehjemmene har venneforeninger** med frivillige aktører. Disse bidrar til å bedre det sosiale aktivitetstilbudet til sykehjemmenes pasienter.
- **Pårørendeskolen;** et undervisningstilbud til den som er pårørende til personer med kognitiv svikt/demenssykdom. Dette er et samarbeidstiltak mellom demensforeningen, Nasjonalforeningen for folkehelse, Sykehuset Innlandet og Elverum kommune.

5.2.3 Indirekte økonomisk støtte.

- Mange lag og foreninger har enten avtale om subsidiert leie i kommunale lokaler, eller de låner kommunens lokaler og utstyr. Dette gjelder for eksempel Mental Helse som har kontor i kommunalt bygg, og Elverum Flyers som benytter kommunal buss til bortekamper.
- Kommunen yter arbeidskraft ved forberedelser og opprydning i forbindelse med enkelte arrangementer som lag og foreninger har i kommunale lokaler.
- Festivalsamarbeid (VOLUM; MOW, Korps-cup osv.) der det inngår bruk av kommunens kompetanse, lokaler, utstyr, nettverk osv. ut over det det kreves betaling for
- Elverum kommune yter indirekte støtte gjennom abonnement på tidsskrifter fra mange ulike lag og foreninger, kjøp av annonser i tidsskriftene mv.
- Kommunale lån til lag og foreninger som f.eks. idretten.
- Forskuttering/mellom finansiering av spillemidler innen idretten.
- Kommunale samarbeidsavtaler om private idrettsanlegg som f.eks. samarbeidsavtale med Herneshallen.
- Kommunale tjenester og tiltak mottar også gaver fra det frivillige. For eksempel har Helsestasjonen for ungdom årlig fått en gave på 3000,- til frukt, og de seks dagaktivitetstilbudene ved sykehjemmene årlig en gave på 1000,- fra Røde Kors Besøkstjeneste.
- Elverum kommune utgir Kulturkalenderen hver måned. Lag og foreninger kan presentere aktiviteter og arrangementer gratis.

5.2.4 Frivillighetens dag

Den 5. desember er det den internasjonale frivillighetsdagen. Elverum kommune har siden 2011 invitert alle lag, foreninger, organisasjoner, ildsjeler og frivillige til markering av dagen.

5.2.5 Administrativ tilrettelegging

Dette omfatter bl.a. regulering av bruk av offentlige rom, f.eks. aktiviteter som krever stenging av Storgata. Administrasjonen må beslutte en stenging av offentlig rom veid opp i mot hensyn til eventuelle ulemper dette kan medføre for handel-/næringsvirksomhet og innbyggerne forøvrig. Kommunen har samarbeidstiltak vedrørende fritid for funksjonshemmede, der det gjerne inngår ledsager, bruk av kjøretøyer og tid til tilrettelegging. Det er hele stillinger i kommunen som tilrettelegger for at dette skal kunne gjennomføres. Arrangementer gjennomføres i regi av kultursektoren med tilrettelegging, ledsager, påmelding, transport og gjennomføring. Eksempel: Trening for funksjonshemmede, jentegruppe og guttegruppe, klubbcafe.

5.3 Kommunale tilskudd til frivillighet

Elverum kommune utbetaler flere millioner i tilskudd til frivillige organisasjoner årlig. Dette gjøres i form av rene tilskudd etter søknad og andre tilskudd. Tilskuddene gis enten etter søknad fra sektor

for kultur eller fra øvrige sektorer i kommunen som har egne tilskuddsposter for spesielle formål. I tillegg foreligger det politiske bevilgninger til frivillige organisasjoner.

Det finnes derfor mange poster hvor kommunale midler kommer frivillighet til gode. Grensen for hva som skal anses som tilskudd til frivillighet er vanskelig å trekke. Utdypende informasjon om kommunale tilskudd til ulike organisasjoner følger av vedlegg til budsjettet for 2014 og følger som vedlegg til denne meldingen.

I tillegg til tilskudd som nevnt over, bevilger formannskapet hvert år kommunal støtte til bl.a. TV-aksjonen og andre samfunnsaktuelle formål.

6 Strategier og samarbeidsformer for Elverum kommune og frivillig sektor i framtida

6.1 Elverum kommunes rolle i forhold til frivillig sektor

Frivillig og offentlig sektor har grunnleggende forskjellige roller og ansvar. Frivillige skal først og fremst være tro mot sitt formål, mens kommunen skal være tjenesteyter og myndighet. Det finnes likevel gråsoner mellom sektorene hvor sektorene kan samarbeide. Kommunen må derfor være åpen for nye former for samhandling mellom offentlig og frivillig sektor og bidra til at det store potensialet som ligger i frivillig sektor kan brukes til det beste for samfunnsutviklingen i Elverumsamfunnet.

Kommunen må respektere og forstå den rollen frivillige har og hva den betyr. Den lokale frivillighetspolitikken i Elverum må derfor legge forholdene til rette for at flest mulig får lyst til og har mulighet til å delta i frivillige aktiviteter og organisasjoner.

6.2 Mål

På bakgrunn av utredningsarbeidet som har ført til denne Frivillighetsmeldingen for Elverum kommune, foreslås en målformulering for det som er forutsatt skal bli den oppdaterte frivillighetspolitikken for Elverum kommune:

Elverum kommune vil sikre gode vilkår og rammebetingelser for et godt, mangfoldig og rikt frivillighetsliv, og tilrettelegge for utstrakt samhandling både mellom kommunen og frivillig sektor og innad i frivillig sektor.

Målet skal bidra til å sette fokus på:

- tilrettelegging som styrker den frivillige innsatsen i Elverum.
- etablering av samarbeidsarenaer og møteplasser.

I tillegg skal samarbeidet med frivillig sektor bidra til at kommunen når målet i kommuneplanens samfunnsdel om at «Elverum skal være et godt og sunt sted å leve, med aktive, glade og friske.»

6.3 Strategier

For å nå det foreslåtte målet for kommunenes frivillighetspolitikk foreslås følgende strategier:

- **Inkludering, involvering og gjennomføring av tiltak og aktiviteter som innvirker på så mange frivillige organisasjoner som mulig.**
- **Stimulere til kontakt og samarbeid og gjennomføre tiltak og aktiviteter som fremmer dette, både**
 - mellom organisasjonene.
 - mellom kommunen og organisasjonene.

6.4 Innkomne forslag til tiltak

Elverum kommune gjennomførte i oktober 2013 en idédugnad med representanter fra frivillig sektor. Hovedtemaet var samarbeid og hvilke tiltak som skal til for å bedre samarbeidet.

Hovedkonklusjonen var at dagens tiltak ønskes videreført og i tillegg ble flere nye tiltak foreslått. Disse er gjengitt i det følgende. Tiltakene slik de er formulert danner i sum de strategiene som er oppsummert i kap. 6.3. De foreslåtte strategiene og tiltakene er vist i denne meldingen for å synliggjøre de anbefalinger prosessen med utarbeidelse av frivillighetsmeldingen har ført til. De foreslåtte tiltakene vil i sin tur kunne innarbeides i de strategiske planer på de forskjellige fagområder som kommunen har (jf. kap. 1.3), og de handlingsplaner som følger av disse. Det anbefales å utarbeide egen handlingsplan for tiltak innenfor frivillig sektor som ikke naturlig kan innarbeides i planverket.

6.4.1 Informasjon og kommunikasjon

FORESLÅTTE TILTAK	FORMÅL
Nettside for frivilligheten	Det finnes per i dag ingen egen nettside for frivilligheten i Elverum. En slik side kan bidra til å øke synligheten og gjøre informasjon lettere tilgjengelig for frivillige lag og foreninger i Elverum. En felles nettside kan skape et aktivt møtested som kan fungere både som informasjonskanal og rekrutteringsarena. Videre vil en slik side bidra til økt kunnskap om frivillig sektor og kommunen.
Informasjon om tilskuddsordninger	Denne typen informasjon vil gjøre det enklere for lag og foreninger å orientere seg i søknadsjungelen, både når det gjelder hva det kan søkes på, frister og hvordan en søknad bør utformes. Denne informasjonen kan samles og legges på en felles hjemmeside for frivilligheten.
Informasjon om kommunens tilbud til frivilligheten	Det er viktig for frivilligheten å ha kunnskap om hva kommunen kan tilby utover tilskuddsordninger og hvem som kan kontaktes for ulike formål.
Oppdatert oversikt over lag og foreninger i Elverum	I dag er det mulig å registrere lag og foreninger på Elverum kommunes nettsider. Vi ser for oss en videreutvikling av dette registeret slik at det gir en god oversikt over lag og foreninger i Elverum. En felles nettside kan skape et aktivt møtested som kan fungere både som informasjonskanal og rekrutteringsarena. Dersom kommunen har en oppdatert liste med kontaktadresser, vil dette lette arbeid med utsendelse av diverse informasjon til frivilligheten.
Tilbakemeldinger på bidrag fra frivilligheten	For å vise at medvirkning fra frivilligheten er viktig og blir tatt på alvor, bør kommunen gi tilbakemelding til de som deltar f.eks. i planprosesser, gruppearbeid mv. på hva resultatet blir. Dette vil skape motivasjon for videre deltakelse.
Fast kontaktperson	Gjøre det enklere for de frivillige å kontakte kommunen.

6.4.2 Møteplasser, lokaler og anlegg

FORSLÅTTE TILTAK	FORMÅL
Foreningskontor/kontaktperson	Kunne reservere møterom på kveldstid.
Oversikt over tilgjengelige lokaler	Gjøre det enklere for lag og foreninger å finne egnede lokaler til egen aktivitet og arrangementer.
Overordnet råd for frivilligheten	Samarbeidsfora for paraplyorganisasjonene og andre som ikke er omfattet av en paraplyorganisasjon. Styrke samarbeidet mellom lag og foreninger
Markering av frivillighetens dag og videreutvikle denne markeringen	Synliggjøre frivilligheten.
Opprettholde eksisterende faste årlige arenaer (f.eks. dialogmøte på våren og Frivillighetens dag) og videreutvikle disse.	Styrke samarbeidet.
Jevnlige idesamlinger med aktuelle temaer slik som den som ble gjennomført i forbindelse med Frivillighetsmeldingen (årlig eller annet hvert år)	Styrke samarbeidet Skape bånd mellom frivillige organisasjoner

6.4.3 Økonomi og støttetiltak

FORESLÅTTE TILTAK	FORMÅL
Utarbeide mål for frivillighetens rolle	Styrke samarbeidet. Øke gjensidig forståelse for frivillighetens rolle.
Stille krav ved tildeling av tilskudd om at laget/foreningen må være registrert i kommunens register ved tildeling tilskuddsmidler.	Sikre oppdatert oversikt over lag og foreninger i kommunen.
Kurs for frivilligheten f.eks. styrearbeid, søknader om tilskudd, regnskap ol.	Tilrettelegge for kompetanseheving. Tilrettelegge for kompetanseutveksling på tvers av frivillige organisasjoner.
Tiltaksplan for forbedringer	Styrke og videreutvikle samarbeidet.

Vedlegg:

Kommunale tilskudd til ulike organisasjoner (vedlegg til budsjettet for 2014)
Resultat av spørreundersøkelsene

Kilder:

KS-veilederen «Sammen om det gode liv» (2006)
Kommuneplan for Elverum kommune – samfunnsdel (2010 – 2022)
Frivillighetsmelding for Asker kommune
Frivillighetsmelding for Ås kommune
Frivillighetsmelding for Ålesund kommune
Frivillighetsmelding for Dovre kommune
Frivillighetsmelding for Hedmark fylkeskommune
Frivillighetsmelding for Fredrikstad kommune
Frivillighetsmelding for Kongsvinger kommune
SSB – undersøkelse: Satellitregnskap for ideelle og frivillige organisasjoner 2010
SSB – levekårsundersøkelse: Organisasjonsaktiviteter 2011
Informasjon på nettsidene til FrivillighetNorge
Artikkel på Forskning.no «Nedgang i frivillig innsats» publisert juni 2010